

Älskade jordgubbar och smultron – kulturarvssorter i Nationella genbanken

Inger Hjalmarsson
inger.hjalmarsson@slu.se

För mer information

www.slu.se/pom och www.slu.se/nationellagenbanken

Programmet för odlad mångfald, Pom

Pom är Sveriges nationella insats för att långsiktigt bevara och nyttja våra kulturväxter och deras vilda släktingar. Sveriges riksdag beslutade år 2000 att Pom skulle genomföras som ett verktyg för att förverkliga Konventionen om biologisk mångfald.

Pom

Genom Programmet för odlad mångfald, Pom, ska arbetet med kulturväxter samordnas och utvecklas bättre. Läs mer om programmets aktörer och arbetsområden.

Nationella genbanken

Sveriges nationella genbank för vegetativt förökade trädgårdsväxter har i uppdrag att bevara äldre sorter av frukter, bär, köks- och prydnadsväxter som samlats in genom Pom.

Grönt kulturarv

Under varumärket Grönt kulturarv® lanseras och saluförs växtmaterial som samlats in genom Programmet för odlad mångfald, Pom.

Pom firar 20 år!

Fröet till vårt nationella program såddes vid FN:s första miljömöte i Stockholm 1972. Nu firar programmet 20 år! Välkommen till Poms jubileumssidor.

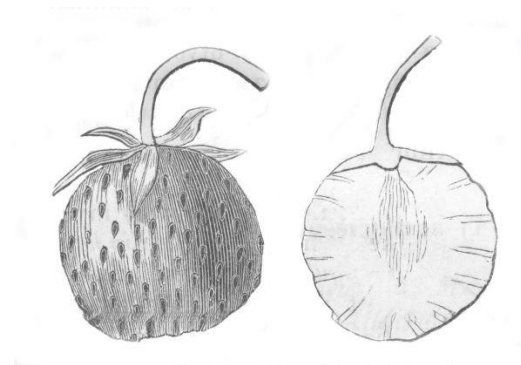
Så bevaras smultron och jordgubbar i Nationella genbanken

Nationella genbanken bevarar cirka 35 mandatsorter av smultron och jordgubbar.

Som mandatsorter räknas:

- Svenska lokalsorter
- Sorter framtagna av svensk växtförädling
- Utländska sorter med svensk odlingstradition

Så bevaras smultron och jordgubbar i Nationella genbanken

- Fyra plantor av varje mandatsort – i Nationella genbanken vid SLU i Alnarp
- Två virusfria plantor av varje mandatsort i skyddad odling vid Elitplantstationen utanför Kristianstad

Smultron *Fragaria vesca*

- Vanliga i större delen av Sverige. $2n = 14$ (diploid)

Månadssmultron *Fragaria vesca* var. *semperflorens*

- Odlad form av *Fragaria vesca*. Längre blomningstid. $2n = 14$ (diploid)

Backsmultron *Fragaria viridis*

- Förekommer i södra och mellersta Sverige, särskilt på Gotland och Öland.
 $2n = 14$ (diploid)

Parksmultron *Fragaria moschata*

- Har förekommit i odling. Mindre vanlig, förekommer från Skåne i söder till Dalarna i norr. $2n = 42$ (hexaploid)

Smultron *Fragaria vesca*

Bild från "Jordbaer" av J.A. Dybdahl, 1879

Vildväxande smultron, fig. nr 6

Månadssmultron ("alpine strawberry"), fig. nr 7

- Allmänt känd sedan slutet av 1700-talet
- Antas ha uppstått i Alperna
- Blommar och sätter frukt till in på hösten
- Större, ofta avlånga frukter
- Eneroth (1866) nämner fyra sorter
- Fröförökade sorter
- Revbildande sorter

'Vita Smultron från Alnarp'

Foto Lina Karna Kippel

'Amanda'

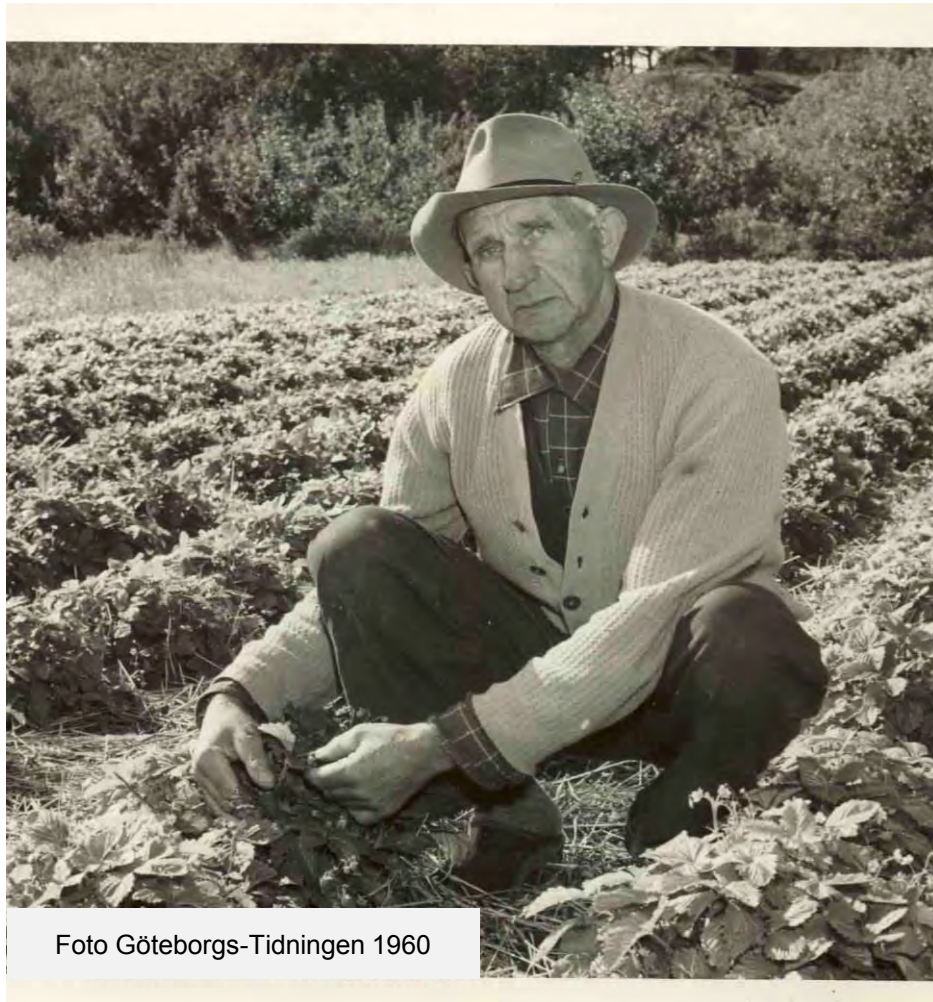

Foto Lina Karna Kippel

'Norrländssmultron'

'Norrandssmultron'

Parksmultron *Fragaria moschata*

'Parksmultron från Blekinge'. Inventeringsfynd från nordvästra Blekinge.

Jättesmultron *Fragaria chiloensis*

- Jättesmultron. Vildväxande i Bolivia, Ecuador, Peru och Chile. Förälder till jordgubben. $2n = 56$ (octaploid)

Scharlakansmultron *Fragaria virginiana*

- Scharlakansmultron. Vildväxande i östra USA. Förälder till jordgubben. $2n = 56$ (octaploid)

Jordgubbe *Fragaria x ananassa*

- Hybridbär. Odlad. Föräldraarter: jättesmultron (*Fragaria chiloensis*) och scharlakansmultron (*Fragaria virginiana*). $2n = 56$ (octaploid)

Smulgubbe *Fragaria x vescana*

- Hybridbär. Odlad. Ett resultat av korsningar mellan jordgubbe (*Fragaria x ananassa*, octaploid) och smultron (*Fragaria vesca*, diploid). $2n=70$ (decaploid)

Jordgubbens tillblivelse

Amédée-François Frézier

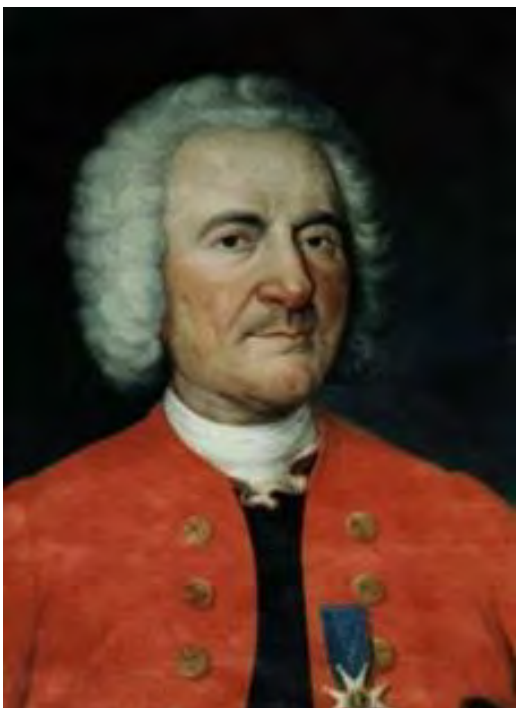

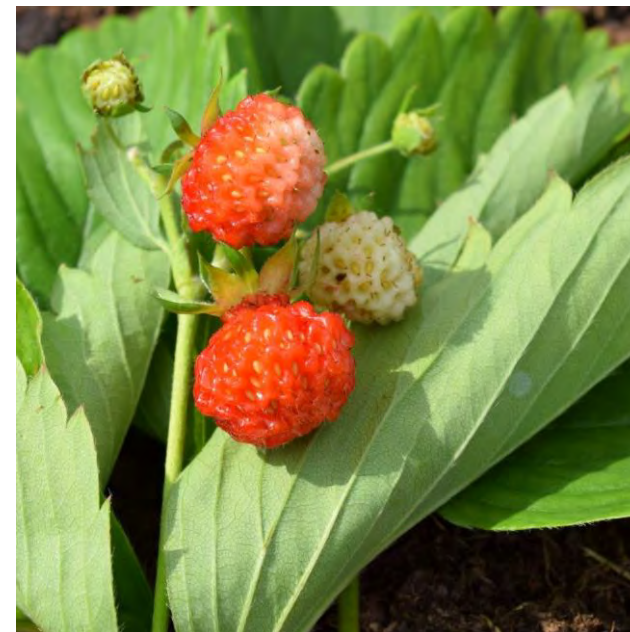
Bild från Wikipedia

Jättesmultron
Fragaria chiloensis

Bild från Wikipedia

Scharlakanssmultron
Fragaria virginiana

Jättesmultron *Fragaria chiloensis* och scharlakanssmultron *Fragaria virginiana*

'Vånevik'

Inventeringsfynd av jättesmultron. Vånevik, Kalmar län.

Foto Maria Eklind. Bild från Flickr.com
<https://flickr.com/photos/mariaeklund/30876634328/>

'Vånevik'

Inventeringsfynd av jättesmultron. Vånevik, Kalmar län.

'Gustaf'

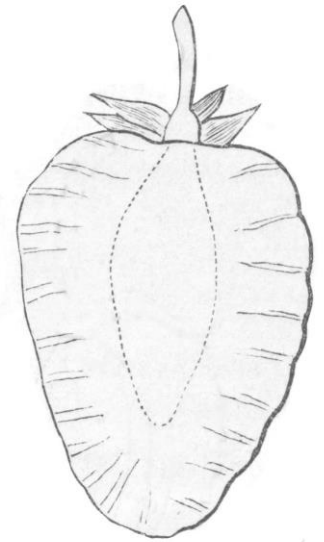
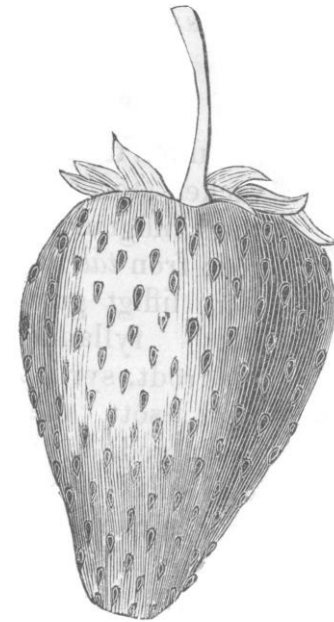
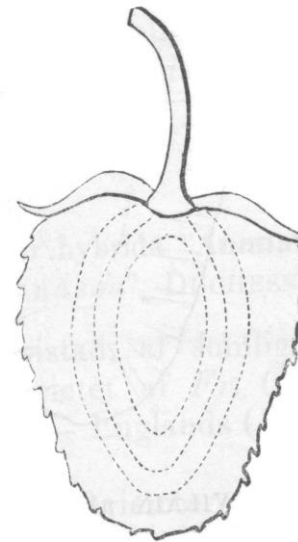
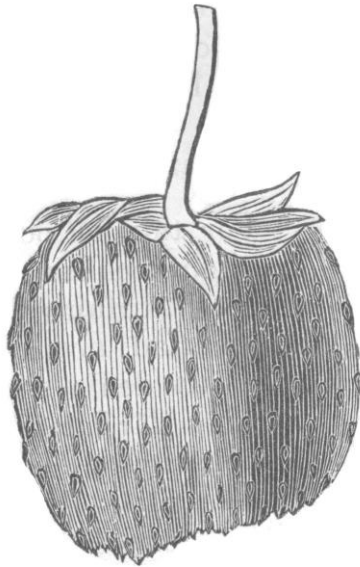
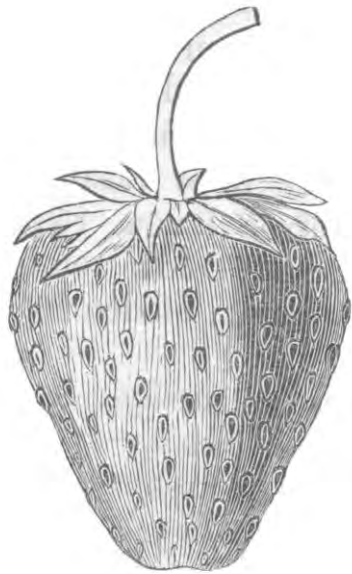
Inventeringsfynd av scharlakanssmultron. Älmhult, Kronobergs län.

Jordgubbe

Storfruktiga eller hybrida "Ananas-Smultron". Bilder från Eneroths pomologi, 1866.

Sorter: 'Deptford Pine', 'Elton Pine' och 'Princess Royale'

Jordgubbssorter 18/1900

'Abundance' (norra Sverige)

'Carolina Superba' (södra Sverige)

Bild från Museum digitalt. Foto Fritz Åsén. Fotoperiod 1915-1925
<https://digitaltmuseum.se/021017954449/>

'Carolina Superba' Foto Lina Karna Kippel

'Königin Luise'

Preussen 1905, Franz Göschke. Stor spridning i Sverige, särskilt i de södra delarna.

Foto Åke Hansson

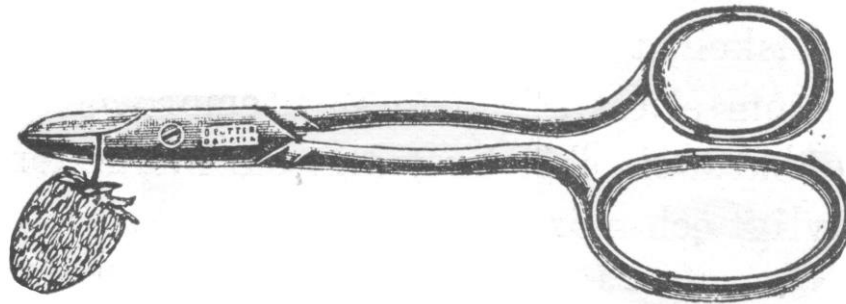
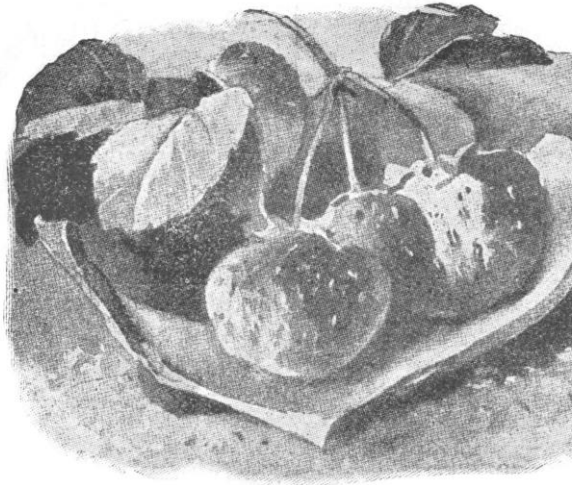

'Deutsch Evern'

Tyskland 1903, Johannes Böttner. Mognar tidigt.

Bilder från "Trädgårdsmästaren" av J. Böttner och N. Blomgren, 1925

'J. A. Dybdahl'

Danmark 1909, H. H. Larsen. Omtyckt i Sverige under 1900-talets första hälft.

'Tärnudden'

Inventeringsfynd från Tärnuddens fyrplats på Gotska Sandön (bemannad 1883-1913).

Bild från Svenska Fyrsällskapet
<https://fyr.org/wiki/index.php/Fil:TärnuddensFyr.jpg>

'Vita Jordgubbar från Västomån'

Inventeringsfynd från Västomån, Vindeln (1923).

Bild från Museum digitalt. Okänd fotograf. <https://digitaltmuseum.se/021018162125/>

'Ydun'

Spangsbjerg, Danmark, ('Deutsch Evern' x 'Späte von Leopoldshall') x Culver. Selekterad 1936. I handeln 1948.

'Mannevik'

R. Thörnblad, Stenvillan i Vånevik. Tidigt 1950-tal.

'Indra'

Alnarp. 'Southland' x 'Luna'. Korsning 1936.

I handeln 1951.

'Julia'

Alnarp. 'Späte von Leopoldshall' x 'Abundance'.

Korsning 1924. I handeln 1952. Mognar sent.

Kända jordgubbsdistrikt under 1950-talet

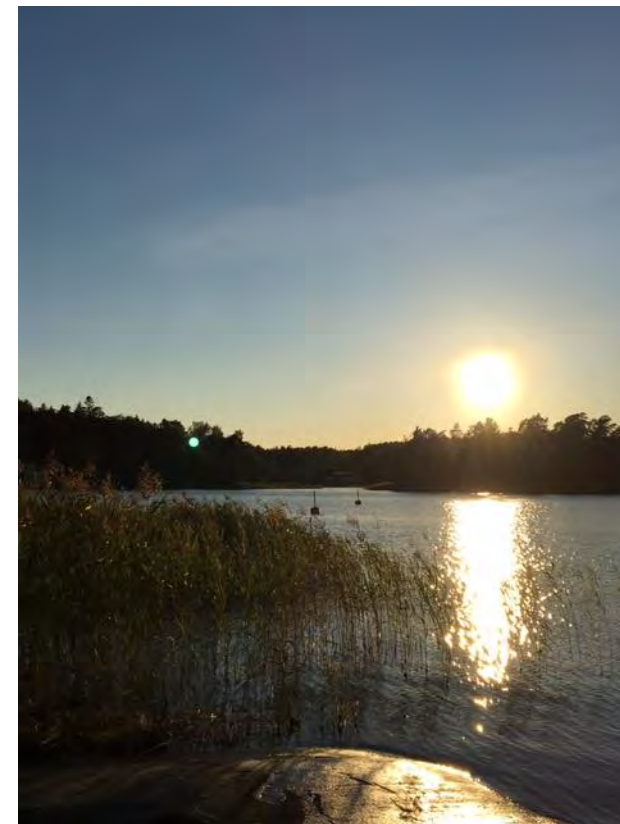
- Nordvästra Skåne
- Blekinge
- Finnerödja i västra Örebro län
- Möja i Stockholmsskärgård
- Bergsjö i Hälsingland

Bild från Museum Digitalt. Foto Örebro Kuriren
<https://digitaltmuseum.se/021018622855/>

'Skärgårdsgubbe'

Inventeringsfynd, Stockholms skärgård.

'Senga Sengana'

R. von Sengbusch Hamburg, Tyskland.

'Markee' x 'Sieger'. Introducerad 1954.

Bild från Museum digitalt. Foto Arne Andersson <https://digitaltmuseum.se/011014312210/>

'Senga Precosa'

R. von Sengbusch, Hamburg, Tyskland. ('Sparkle' x 'Eva Macherauch') x 'Regina'. Introducerad 1960.

Mognar tidigt.

Foto Åke Hansson

'Kristina'

Balsgård. 'Senga Sengana' x 'Valentine'. Introducerad 1968. Mognar tidigt.

'Lina'

Balsgård. ('Valentine' x 'Fairfax') x ('Valentine' x 'Senga Sengana'). Introducerad 1986.

Smulgubbe *Fragaria x vescana*

Sorter från Balsgård: 'Annelie' (1976), 'Sara' (1988) och 'Rebecka'(1998).

Vad till sorterna passar

"Till all konservering, i synnerhet till kompott och sylt, lämpa sig de mörka, fasta, något syrliga sorterna bäst."

Till konservering lämpliga sorter: 'Abundance' och 'Carolina Superba'

Till konservering olämpliga sorter: 'Deutsch Evern' och 'Königin Luise'

Älskade jordgubbar!

Ett bärkraftigt kulturarv i Nationella genbanken

- Boken beskriver 35 sorter – smultron, jordgubbar och smulgubbar
- Klar strax efter sommaren
- www.slu.se/nationellagenbanken

